

پیش‌ها و پانچ‌ها

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر منصوب‌ها شیخ خیرالدين حفظه الله تعالى

موضوع:

مقدمات؛ حجت؛ خلیفه‌ی خداوند؛ روایات رسیده از خلفاء خداوند (واحد و متواتر)

بسم الله الرحمن الرحيم

پرسش

نویسنده: رضا راضی

تاریخ: ۱۳۹۵/۱۲/۲۸

آیا روایت «تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ حُبِّ الْحُزْنِ» حدیث صحیحی است؟ برخی گفته‌اند: «جَبُّ الْحُزْنِ». کدام صحیح است «حَبُّ» یا «جَبُّ»؟ آیا دوستی حزن بد است؟

پاسخ

تاریخ: ۱۳۹۶/۱/۱

عمار بن سیف ضبی از ابو معان از ابن سیرین از ابوهریره از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده است که فرمود: «تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ جُبِّ الْحُزْنِ! قَالُوا: وَمَا جُبُّ الْحُزْنِ؟ قَالَ: وَادٍ فِي جَهَنَّمَ تَتَعَوَّذُ مِنْهُ جَهَنَّمُ كُلُّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ! قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ يَدْخُلُهُ؟ قَالَ: الْقُرَاءُ الْمُرَاوُونَ بِأَعْمَالِهِمْ»؛ «به خداوند پناه ببرید از چاه اندوه! گفتند: چاه اندوه چیست؟ فرمود: درّه‌ای در جهنّم است که جهنّم روزی صد بار از آن به خداوند پناه می‌برد! گفته شد: ای رسول خدا! چه کسی به آن داخل می‌شود؟ فرمود: قاریان ریاکار!»! بخاری در التاریخ الکبیر^۱ این حدیث را روایت کرده و گفته است: «برای ابو معان شنیدنی از ابن سیرین شناخته نشده و او مجهول است» و ابن ماجه در سنن^۲ آن را روایت کرده و گفته است: «عمار (بن سیف ضبی) گفته است که نمی‌دانم ابن سیرین، محمد (بن سیرین) است یا أنس (بن سیرین)» و ترمذی در سنن^۳ آن را روایت کرده و گفته است: «این حدیث غریبی است» و از ابن رو، البانی آن را در ضعیف سنن الترمذی^۴ آورده و بی‌هقی در شعب الإیمان^۵ آن را روایت کرده و ضعف آن نزد بخاری را یادآور شده است و ابن عدی^۶ آن را بی اعتبار شمرده و ضعف را در احادیث عمار بن سیف آشکار دانسته است. با این حال، شاهی برای آن از حدیث علی بن ابی طالب

۱. التاریخ الکبیر للبخاری، ج ۲، ص ۱۷۰

۲. سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۹۴

۳. سنن الترمذی، ج ۴، ص ۲۱

۴. ضعیف سنن الترمذی للألبانی، ص ۲۶۲

۵. شعب الإیمان للبيهقي، ج ۵، ص ۳۳۹

۶. الکامل لابن عدی، ج ۵، ص ۷۱

از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وجود دارد که طبرانی آن را در الدعاء^۱ روایت کرده، جز اینکه در سند آن ابو بکر داهری است که بسیار ضعیف دانسته شده است.^۲ از این رو، ابن جوزی هر دو حدیث را در الموضوعات^۳ آورده و گفته است: «هَذَا حَدِيثَانِ لَا يَصِحَّانِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ»؛ «این دو حدیثی است که از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم ثابت نیست».

آری، به نظر می‌رسد که شواهد دیگری هم برای این حدیث وجود دارد که آن را به درجه‌ی ثبوت نزدیک می‌کند و چه بسا از شهرت آن در میان سلف پرده بر می‌دارد؛ مانند حدیثی از طریق حسن بصری از ابن عباس از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم که در آن آمده است: «إِنَّ فِي جَهَنَّمَ لَوَادٍ يَسْتَعِيدُ جَهَنَّمَ مِنْ ذَلِكَ الْوَادِي فِي كُلِّ يَوْمٍ أَرْبَعَ مِائَةِ مَرَّةٍ أَعَدَّ ذَلِكَ الْوَادِي لِلْمُرَائِينَ مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لِحَامِلِ كِتَابِ اللَّهِ وَلِلْمُصَدِّقِ فِي غَيْرِ ذَاتِ اللَّهِ وَلِلْحُجَّاجِ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ وَلِلْخَارِجِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»؛ «هرآینه در جهنم دره‌ای است که جهنم از آن دره روزی چهار صد بار به خداوند پناه می‌برد و آن برای ریاکاران امت محمد صلی الله علیه و آله و سلم از حاملان کتاب خداوند و صدقه‌دهندگان برای غیر خشنودی خداوند و حج‌کنندگان به سوی خانه‌ی خداوند و خروج‌کنندگان در راه خداوند فراهم شده است» و مانند روایتی از کعب یا بشیر بن کعب که در آن آمده است: «إِنَّ فِي أَسْفَلِ دَرَكِ جَهَنَّمَ تَنَانِيرَ ضِيقُهَا كَضِيقِ رُجٍّ أَحَدِكُمْ فِي الْأَرْضِ، يُقَالُ لَهُ: جُبُّ الْحُزْنِ، يَدْخُلُهَا قَوْمٌ بِأَعْمَالِهِمْ فَيُطْبِقُ عَلَيْهِمْ»؛ «در پایین‌ترین جای جهنم تنورهایی است که تنگی آن‌ها مانند تنگی جای نیزه‌ی شما در زمین است، به آن‌ها چاه اندوده گفته می‌شود، قومی با اعمال خود به آن‌ها داخل می‌شوند، پس به روی‌شان بسته می‌شود» و مانند روایتی از عمران قصیر که در آن آمده است: «بَلَّغَنِي أَنَّ فِي جَهَنَّمَ وَادِيًّا تَسْتَعِيدُ مِنْهُ جَهَنَّمَ كُلُّ يَوْمٍ أَرْبَعَ مِائَةِ مَرَّةٍ أَعَدَّ ذَلِكَ الْوَادِي لِلْمُرَائِينَ مِنَ الْقُرَاءِ»؛ «به من رسیده که در جهنم دره‌ای است که جهنم روزی چهار صد بار از آن به خداوند پناه می‌برد و برای قاریان ریاکار فراهم آمده است» و مانند روایتی از سفیان ثوری که در آن آمده است: «إِنَّ فِي جَهَنَّمَ لَوَادِيًّا تَتَعَوَّذُ مِنْهُ جَهَنَّمَ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً يَسْكُنُهُ الْقُرَاءُ الزَّائِرُونَ لِلْمُلُوكِ»؛ «هرآینه در جهنم دره‌ای است که جهنم روزی هفتاد بار از آن به خداوند پناه می‌برد، قاریانی که با حاکمان ارتباط دارند در آن ساکن می‌شوند» و مانند روایتی از بکر بن خنیس که در آن آمده است: «إِنَّ فِي جَهَنَّمَ لَوَادِيًّا تَتَعَوَّذُ جَهَنَّمَ مِنْ ذَلِكَ الْوَادِي كُلُّ يَوْمٍ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَإِنَّ فِي الْوَادِي لَجُبًّا يَتَعَوَّذُ الْوَادِي وَجَهَنَّمَ مِنْ ذَلِكَ الْجُبِّ كُلُّ يَوْمٍ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَإِنَّ فِي الْجُبِّ لَحَيَّةً يَتَعَوَّذُ الْوَادِي وَالْجُبُّ وَجَهَنَّمَ مِنْ تِلْكَ الْحَيَّةِ».

۱. الدعاء للطبرانی، ص ۴۱۱

۲. بنگرید به: الضعفاء الكبير للعقيلي، ج ۲، ص ۲۴۱.

۳. الموضوعات لابن الجوزي، ج ۳، ص ۲۶۴

۴. المعجم الكبير للطبراني، ج ۱۲، ص ۱۳۶

۵. مصنف ابن أبي شيبة، ج ۸، ص ۹۵؛ التخويف من النار لابن رجب، ص ۱۲۳

۶. شعب الإيمان للبيهقي، ج ۵، ص ۳۳۹

۷. شعب الإيمان للبيهقي، ج ۷، ص ۶۳؛ جامع بيان العلم وفضله لابن عبد البر، ج ۱، ص ۱۶۵؛ التخويف من النار لابن رجب، ص ۱۲۳

كُلَّ يَوْمٍ سَبْعَ مَرَّاتٍ، يَبْدَأُ بِفَسَقَةِ حَمَلَةِ الْقُرْآنِ؛ «هرآینه در جهنم درّه‌ای است که جهنم از آن درّه روزی هفت بار به خداوند پناه می‌برد و در آن درّه چاهی است که درّه و جهنم از آن چاه روزی هفت بار به خداوند پناه می‌برند، از حاملان فاسق قرآن شروع می‌کند» و مانند روایات فراوانی که درباره‌ی چنین چاه یا چنین درّه‌ای در جهنم با نام‌های دیگری مانند «لملم»، «ههب» و «پولس» رسیده و عبد الرحمن بن أحمد بغدادی دمشقی آن‌ها را در کتاب التخويف من النار^۲ گرد آورده است.

همچنین، این حدیث به منابع شیعه هم راه یافته است؛ چنانکه ابن بابویه آن را در عیون أخبار الرضا^۳ با لفظ «حَبِّ الحزن» از علی از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم و زین الدین بن علی معروف به شهید ثانی آن را در منیة المرید^۴ با لفظ «حَبِّ الخزي» به صورت مرسل از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم روایت کرده که هر دو تصحیف «حَبِّ الحزن» است؛ همچنانکه ابن قولویه در کامل الزیارات^۵ به نقل از جعفر بن محمد صادق از چاهی در جهنم با نام «حَبِّ الجوی» یا «حَبِّ الحوی» یاد کرده که محتمل است مانند آن دو تصحیف «حَبِّ الحزن» باشد. با این وصف، عجیب است که بسیاری از اهل تشیع^۶ متوجّه تصحیف آشکار در روایت ابن بابویه نشده‌اند و آن را به معنای لزوم پناه بردن به خداوند از «دوست داشتن اندوه» پنداشته‌اند که معنا ندارد و در هیچ انسان عاقلی مصداق نمی‌یابد!

بی‌گمان اهتمام به روایت حدیث بدون درایت آن، از بلایای رایج در میان حدیث‌گرایان بوده که سبب بسیاری از انحرافات اعتقادی و عملی در میان مردم شده است.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر معصوم‌ها شیعیان خراسانی
www.alkhorasani.com

۱. شعب الإيمان للبيهقي، ج ۲، ص ۳۰۹؛ اقتضاء العلم العمل للخطيب البغدادي، ص ۷۵
۲. التخويف من النار لابن رجب، ص ۱۲۲ تا ۱۲۶
۳. عیون أخبار الرضا لابن بابویه، ج ۲، ص ۶۶
۴. منیة المرید للشهید الثانی، ص ۳۱۸
۵. کامل الزیارات لابن قولویه، ص ۵۴۰
۶. بحار الأنوار للمجلسي، ج ۷۰، ص ۱۵۸؛ الکنی والألقاب للقمي، ج ۱، ص ۱۷۸؛ مستدرک سفینة البحار للنمازي، ج ۷، ص ۲۴۹؛ مسند الإمام علي للقبانجي، ج ۱۰، ص ۳۵۶؛ میزان الحکمة للريشهري، ج ۱، ص ۶۱۰؛ موسوعة أحاديث أهل البيت للنجفي، ج ۷، ص ۱۶۸

www.alkhorasani.com

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر معصوم‌ها شیعیان خراسانی حفظه الله تعالى

* لطفاً بر روی لینک مورد نظر خود کلیک کنید.